

Szczecin, 05 lipiec 2026

dr hab. Izabela Plucińska prof. AS
Akademia Sztuki w Szczecinie
Wydział Sztuki Mediów, Fotografii i Filmu Eksperymentalnego
Plac Orła Białego 2
70-562 Szczecin
www.akademiasztuki.eu

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Betiny Bożek
Codex. Badanie interdyscyplinarności i intermedialności w autorskim filmie
animowanym.
Geneza, rozwój i wpływ na odbiorców.

Rozprawa doktorska Betiny Bożek jest pracą niezwykle obszerną i ambitną. Autorka podejmuje próbę opisanie współczesnego filmu animowanego z wielu perspektyw – historycznej, teoretycznej, technologicznej, społecznej i artystycznej. Bogactwo przywoływanych przykładów, biografii twórców oraz analiz filmowych świadczy o bardzo dobrej orientacji w historii animacji zarówno europejskiej, jak i światowej. W pracy odnajdujemy liczne odniesienia do Polskiej Szkoły Animacji, kina awangardowego, współczesnych technologii oraz zmian zachodzących w kulturze cyfrowej.

Już sam wybór tematu świadczy o dużej świadomości artystycznej i badawczej. Nie jest to bowiem rozprawa poświęcona wyłącznie realizacji filmu pt. 'Codex'. Film jest tutaj osią, wokół której autorka buduje refleksję nad współczesnym językiem animacji, nad relacjami pomiędzy różnymi dziedzinami sztuki oraz nad zmianami wywołanymi przez rozwój nowych technologii.

Twórczość Betiny Bożek obserwuję od wielu lat. Z zainteresowaniem śledzę rozwój jej języka artystycznego oraz kolejne realizacje filmowe. Jest to twórczyni, która od początku konsekwentnie buduje własny sposób kreacji. Jej filmy wyróżniają się wyraźną tożsamością plastyczną, charakterystycznym delikatnym rysunkiem oraz świadomym operowaniem rytmem obrazu.

W filmach Betiny Bożek uwagę zwraca umiejętność budowania narracji przede wszystkim poprzez rytm. Jej narracje unikają dosłowności, opierając się raczej na skojarzeniach. Temat rozprawy wydaje się naturalną konsekwencją jej dotychczasowych poszukiwań twórczych.

Istotnym zagadnieniem pracy jest intermedialność. Bettina Bożek pokazuje ją jako zjawisko, które w naturalny sposób przenika do współczesnej animacji. Odwołując się do historii filmu, eksperymentów awangardowych, Polskiej Szkoły Animacji, a także współczesnych realizacji wykorzystujących nowe technologie, przekonuje, że animacja od początku swojego istnienia rozwijała się poprzez przekraczanie granic. Intermedialność nie jest więc chwilową modą ani efektem cyfrowej rewolucji, lecz wpisana w historię animacji metodą działania.

Na uwagę zasługuje bogactwo materiału źródłowego. Autorka przywołuje liczne przykłady filmów, twórców i zjawisk, swobodnie poruszając się pomiędzy historią sztuki, teorią filmu, estetyką nowych mediów i praktyką realizacyjną. Widać dużą erudycję oraz bardzo dobrą orientację w literaturze przedmiotu. Momentami jednak ogrom zgromadzonego materiału powoduje rozproszenie głównego wyводу. Bogactwo przykładów historycznych i analiz innych realizacji niekiedy przysłania własny głos autorki. W kilku miejscach chciałoby się przeczytać więcej pogłębionych komentarzy.

Szczególnie wysoko oceniam rozdziały poświęcone eksperymentowi. Autorka trafnie określa animację mianem „sztuki niemożliwości”. To sformułowanie dobrze oddaje istotę tego medium, które od początku swojego istnienia pozwalało przekraczać ograniczenia i kreować światy istniejące wyłącznie dzięki wyobraźni twórcy. Eksperyment nie jest tutaj rozumiany jako formalna ekstrawagancja, lecz jako podstawowa metoda poznawania możliwości animacji. Takie ujęcie uważam za bardzo przekonujące.

Najbardziej inspirującą częścią rozprawy są rozważania dotyczące sztucznej inteligencji. Bettina Bożek nie sprowadza AI do roli kolejnego programu komputerowego wspomagającego produkcję filmu. Stawia pytania znacznie głębsze: czy animator pozostanie autorem dzieła, czy stanie się jedynie operatorem nowych technologii? Czy film wygenerowany przez algorytm można uznać za animację autorską? Jak zmieni się odpowiedzialność twórcy za dzieło, kiedy część decyzji formalnych będzie podejmowana przez system uczący się?

Autorka słusznie zauważa, że sztuczna inteligencja przejmie wiele czynności technicznych i powtarzalnych, pozostawiając animatorowi więcej przestrzeni na działania koncepcyjne. Trudno nie zgodzić się z tym spostrzeżeniem. W historii animacji każda nowa technologia zmieniała warsztat pracy – od kamery wieloplanowej, przez animację komputerową, po współczesne narzędzia generatywne. Jednocześnie mam wątpliwości wobec tezy, że animacja wygenerowana przez sztuczną inteligencję mogłaby zostać uznana za pełnoprawną animację autorską. Piszę to z perspektywy osoby od wielu lat zajmującej się autorską animacją analogową. W moim przekonaniu istotą animacji

autorskiej pozostaje osobista decyzja twórcza, odpowiedzialność za każdy element oraz powstające w trakcie procesu liczne kreatywne błędy. Algorytm może wspierać proces realizacji filmu, może przyspieszać produkcję i proponować rozwiązania formalne, ale nie posiada świadomości twórczej ani doświadczenia, które budują autorski charakter wypowiedzi. Uważam jednak, że odwaga Betiny Bożek w podejmowaniu tego tematu stanowi jedną z największych zalet rozprawy. Nie proponuje ona prostych odpowiedzi, lecz inicjuje dyskusję.

Za cenną część rozprawy uważam opis procesu powstawania filmu 'Codex'. Szczególnie interesujące są odniesienia do tradycji Polskiej Szkoły Animacji. Betina Bożek analizuje między innymi *Drogę* Mirosława Kijowicza, *Schody* Stefana Schabenbecka, *Apel* Ryszarda Czecha oraz *Tryptyk nieświadomości* Marty Pajek. Są to ważne dzieła podejmujące problemy egzystencjalne, społeczne i operujące metaforą. Rozumiem że autorka świadomie wpisuje *Codex* w tradycję polskiej animacji autorskiej, jednocześnie rozwijając ją poprzez wykorzystanie nowych technologii.

Szczególnie interesujące są eksperymenty formalne prowadzone podczas realizacji filmu - wykorzystanie klasycznej animacji rysunkowej, animacji obiektowej, elementów wykonanych w technologii druku 3D oraz świadome włączenie narzędzi sztucznej inteligencji do procesu realizacyjnego, gdzie AI generowała dodatkowe klatki filmu, czyniąc ruch obiektów płynniejszym.

Bardzo ciekawa jest technika powstawania niektórych scen. np. animacja jednego z obiektów, polegająca na rozpuszczaniu w roztworze wodnym modelu lalki. (...) *Został on wcześniej wydrukowany na drukarce 3D, przy użyciu polialkoholu winylowego (PVA), który jest rozpuszczalnym w wodzie filamentem. Model lalki został zaprojektowany w programie 3D, na bazie wcześniej wykonanych rysunków. Animacja gotowej lalki w wodzie trwała około 14 godzin. (...)*

Badawcze jej rozwiązania są podporządkowane spójnej wizji artystycznej i wynikają z potrzeb opowiadanej historii. Właśnie dlatego film odbieram jako dzieło bardzo dojrzałe i konsekwentne.

Bettina Bożek opisuje proces z dużą szczerością i świadomością badawczą. Opisuje trudne decyzje oraz momenty zwątpienia i poszukiwań. Dzięki temu rozprawa staje się nie tylko analizą filmu, ale również dokumentacją procesu artystycznego, która może mieć istotną wartość dydaktyczną dla młodych twórców.

Uważam również że rozprawa nie jest wolna od trochę słabszych stron. Jej największą zaletą - rozległość i wielowątkowość - staje się momentami również pewnym ograniczeniem. Autorka podejmuje bardzo wiele tematów: historię animacji, teorię mediów, intermedialność, edukację, odbiór filmu, przemiany technologiczne, sztuczną inteligencję i własny proces twórczy. Tak szeroki zakres powoduje, że nie wszystkie zagadnienia zostały rozwinięte z jednakową głębią. Miejscami odnosi się wrażenie, że bogactwo materiału historycznego mogłoby zostać nieco ograniczone na rzecz bardziej

rozbudowanej autorskiej analizy. Nie wpływa to jednak na ogólną, bardzo wysoką ocenę pracy.

Rozprawa mgr Betiny Bożek jest świadectwem dojrzałości artystycznej, samodzielności badawczej oraz odwagi w podejmowaniu najważniejszych problemów współczesnej animacji. Jest to praca aktualna, dobrze udokumentowana i inspirująca. Jej największą wartością jest próba połączenia praktyki twórczej z refleksją naukową oraz umiejętność spojrzenia na animację jako medium pozostające w nieustannym procesie przemian.

Stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Betiny Bożek spełnia wymagania określone w art. 187 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dla rozpraw doktorskich w dziedzinie sztuki. Przedstawiona rozprawa stanowi oryginalne osiągnięcie artystyczno-badawcze, dlatego wnoszę o dopuszczenie mgr Betiny Bożek do dalszych etapów postępowania doktorskiego. Oceniam rozprawę doktorską mgr Betiny Bożek pt. 'Codex. Badanie interdyscyplinarności i intermedialności w autorskim filmie animowanym. Geneza, rozwój i wpływ na odbiorców' bardzo dobrze oraz film animowany pt. 'Codex' celująco i popieram wniosek o nadanie mgr Betinie Bożek stopnia doktora w dziedzinie sztuki plastycznej i konserwacja dzieł sztuki.

Z poważaniem
dr hab. Izabela Plucińska Prof. AS

